

NARINE
ABGARIAN

DIN CER
AU CĂZUT
TREI MERE

Traducere din rusă de
LUANA SCHIDU

HUMANITAS
fiction

PARTEA I
Pentru cel care a văzut

CAPITOLUL 1

Vineri, imediat după amiază, când soarele, trecând de zenit, se rostogolea ceremonios spre marginea de apus a văii, Sevoianț Anatolia s-a întins să moară.

Înainte de a pleca pe lumea cealaltă, ea a udat temeinic grădina de zarzavat și le-a dat găinilor ceva mai mult de mâncare, să nu stea lihnite – cine știe când aveau să-i găsească vecinii trupul neînsuflit? Apoi a scos capacele de pe butoaiele cu apă de ploaie aflate sub jgheaburi, ca, în caz de vreo furtună neașteptată, șiroaiele de apă venite de sus să nu roadă fundația casei. Pe urmă a luat la rând polițele din bucătărie, a adunat toate proviziile neterminate – străchini cu unt, brânză și miere, un codru de pâine și jumătate de găină fiartă – și le-a dus în pivnița răcoroasă. A scos din șifonier „veșmintele de înmormântare”: o rochie simplă de lână cu guleraș alb de dantelă, un șorț lung cu buzunarele brodate cu fir de mătase, pantofi cu talpă plată, șosete împletite (toată viața îi înghețaseră picioarele), lenjerie de corp spălată și călcată cu grijă, precum și mățaniile cu cruculiță de argint ale străbunicii – Iasaman avea să știe să i le pună în mână.

A lăsat hainele în locul cel mai vizibil din camera de zi – pe masa grea de stejar, acoperită cu un șervet de pânză (dacă ridicai marginea acestui șervet, se vedeau două urme adânci de lovituri de topor), a așezat pe ele un plic cu bani – pentru cheltuielile de înmormântare, a scos din scrin o față de masă veche din mușama și s-a dus în odaia de dormit. Acolo a desfăcut patul, a tăiat fața de masă în două, a pus jumătate pe cearșaf, s-a întins, s-a acoperit cu cealaltă jumătate, a tras deasupra plapuma, și-a pus mâinile pe piept, s-a așezat comod, potrivindu-și ceafa pe pernă, a oftat adânc și a închis ochii. Apoi, brusc, s-a ridicat, a dat de perete ambele obloane ale ferestrei, le-a proptit cu ghivecele de mușcate, ca să nu se trântescă, și s-a întins la loc. Acum putea să nu-și mai facă griji că sufletul care-i părșea trupul pieritor va rătăci pierdut prin cameră. Odată eliberat, el va țâșni prin fereastra deschisă, în întâmpinarea cerurilor.

Aceste pregătiri atente și amănunțite aveau un motiv plin de semnificație și de tristețe – era deja a doua zi de când Sevoianț Anatolia sângera abundent. Descoperind, cu o zi înainte, niște pete maronii inexplicabile, fusese mai întâi uluită, apoi le studiasc cu atenție și, convingându-se că era chiar sânge, începuse să plângă amarnic. Dar, rușinându-se de frica ei, își revenise și își ștersese grăbită lacrimile cu colțul basmalei. De ce să plângi, dacă n-ai cum să schimbi ce ți-e scris? Fiecare cu moartea lui, unuia îi oprește inima, de altul își bate joc luându-i mințile, iar ei, pesemne, îi era sortit să se ducă din cauza pierderii de sânge.

Anatolia nu avea nici o îndoială că boala ei era fără leac și cu evoluție rapidă. Că doar nu degeaba îi pătrunsese în cea mai nefolositoare și fără sens parte a corpului ei, uterul, parcă sugerând că asta era pedeapsa care-i fusese trimisă pentru că nu-și putuse îndeplini menirea, aceea de a aduce pe lume copii.

Interzicându-și să plângă și să cârtească și împăcându-se cu soarta, Anatolia s-a liniștit uimitor de repede. A scotocit în cufărul cu albituri, a scos de acolo un cearșaf vechi, l-a tăiat în câteva bucăți și a făcut din ele un fel de tampoane. Dar spre seară hemoragia a devenit atât de abundentă, încât părea că undeva înlăuntrul ei plesnise o venă mare și nepuizabilă. A trebuit să pună la bătaie micile provizii de vată pe care le mai avea prin casă. Cum vata amenința să se termine curând, Anatolia a descusut marginea plăpumii, a scos de acolo câteva șomoioage de lână de oaie, le-a spălat cu grijă și le-a pus la uscat pe pervaz. Firește, putea să se ducă la Şlapkanţ Iasaman, care locuia în apropiere, și să-i ceară niște vată, dar Anatolia nu avea de gând să facă așa ceva – dacă se scăpa și începea să-i povestească prietenei sale despre boala mortală? Iasaman s-ar fi alarmat pe dată și ar fi dat fuga la Satenik, să-i spună să ceară prin telegraf o ambulanță din vale... Anatolia nu avea nici cea mai mică intenție de a merge din doctor în doctor, ca s-o chinuie cu tot felul de proceduri dure-roase și fără de folos. Hotărâse să moară păstrându-și demnitatea și calmul, în liniște și pace, între pereții casei în care-și dusese viața grea și zadarnică.

S-a culcat târziu și a răsfoit îndelung albumul de familie; chipurile rudelor înghițite de apele Lethei

păreau, în lumina slabă a lămpii cu gaz, deosebit de triste și gânditoare. O să ne vedem curând, șoptea Anatolia, mângâind câte o fotografie cu degetele ei bătătorite de munca grea de la țară, o să ne vedem curând. În ciuda deprimării și a neliniștii, somnul a cuprins-o ușor și a dormit până dimineață. A trezit-o țipătul alarmat al unui cocoș – pasărea se agita prostește în cotețul găinilor, așteptând nerăbdătoare momentul în care avea să i se dea drumul să se plimbe printre straturile din grădina de zarzavat. Anatolia și-a ascultat cu atenție trupul și a hotărât că starea ei era absolut suportabilă – dacă nu punea la socoteală durerea de șale și ușoara amețală, părea că nu e nimic de natură s-o neliniștească. S-a ridicat cu grijă, s-a dus la privată și s-a convins, cu un fel de plăcere răutăcioasă, că sângerarea devenise și mai abundentă. S-a întors în casă și a făcut un tampon dintr-un ghemotoc de lână și o bucată de pânză. Dacă lucrurile aveau să continue așa, până a doua zi dimineața avea să curgă tot sângele din ea. Așadar, alt răsărit putea să nu mai existe în viața ei.

A stat un pic pe verandă, absorbind lumina dimineții prin toți porii. A trecut pe la vecină să-i dea binețe și să afle ce mai face. Iasaman avea zi de spălat – pusese un cazan mare cu apă pe soba cu lemne. Cât se încălzea apa, au stat de vorbă despre una și despre alta, au pus la cale treburile de zi cu zi. Curând o să se coacă duduile, o să trebuiască să scuturăm pomii, să adunăm fructele, dintr-o parte să facem sirop, o altă parte s-o uscăm, iar a treia s-o lășăm la fermentat într-un butoi de lemn, ca apoi să facem rachiu. E timpul și pentru culesul măcri-

șului, peste o săptămână-două o să fie târziu – sub soarele dogoritor de iunie, ierburile o să se întărească, n-o să mai fie bune de mâncat. Anatolia a plecat de la prietena ei când a început să clocotească apa în cazan. Acum putea să nu-și mai facă griji, Iasaman n-o să-și mai amintească de ea până a doua zi dimineața. Până spală rufele, până le sinilește, le apretează și le pune să se usuce la soare, până le strânge și le calcă... O să termine abia seara târziu. Așa că Anatolia o să aibă destul timp ca să plece în tihnă pe lumea cealaltă.

Liniștită de această stare de lucruri, și-a petrecut dimineața fără grabă, cu treburi mărunte, și abia după-amiază, când soarele, trecând de punctul cel mai înalt al bolții cerești, se rostogolea ceremonios spre marginea de apus a văii, s-a întins să moară.

Anatolia era cea mai mică dintre cele trei fiice ale lui Sevoianț Kapiton și singura din toată familia care apucase să ajungă la o vârstă înaintată. Lucru nemai-auzit – în februarie împlinise cincizeci și opt de ani, ceea ce nu i se întâmplase nici unei rude de-ale ei.

Pe mama sa abia și-o amintea – murise când avea ea șapte ani. Cu ochi migdalați, de o neobișnuită nuanță aurie, și bucle dese, de culoarea mierii, o chema, foarte potrivit înfățișării ei, Voske¹. Mama își împletea părul minunat într-o coadă groasă, și-o prindea cu niște ace de lemn într-un coc la ceafă și mergea cu capul ușor dat pe spate. Deseori își trecea degetele peste gât, plângându-se că-i amorțește. O dată pe an, tata o așeza la fereastră, îi pieptăna cu

1. Cea de aur (arm. – *n. a.*).

grijă părul și i-l scurta exact la nivelul taliei – mai sus de-atât, mama nu-i dădea voie să i-l taie. Nici fetelor nu le tundeă niciodată cosițele – părul lung trebuia să le apere de blestemul care plana asupra lor de doisprezece ani, din ziua în care ea se căsătorise cu Sevoianț Kapiton.

De fapt, trebuia să se mărite cu el sora ei mai mare, Tatevik. Tatevik avea pe atunci șaisprezece ani, iar Voske, în vârstă de paisprezece, cea de-a doua fată de măritat din marea familie a lui Agulisianț Gareghin, participa cât se poate de activ la pregătirea nunții. Conform străvechii tradiții respectate de multe generații de locuitori ai Maranului, după ceremonia de cununie, petrecerea de nuntă urma să se țină în casa miresei, iar apoi în casa mirelui. Dar capii familiilor lui Kapiton și Tatevik – două neamuri bogate și respectate din Maran – au hotărât să se unească și să dea o singură petrecere mare pe maidan. Aceasta promitea să fie de o măreție nemai-auzită. Tatăl lui Kapiton, hotărât să-i uimească pe numeroșii săi oaspeți, i-a trimis în vale pe cei doi gineri ai săi, ca să-i invite la nuntă pe muzicanții de la teatrul cameral. Aceștia s-au întors obosiți, dar mulțumiți, și au anunțat că țațoșii muzicanți trecuseră imediat de la mânie la bunăvoință (unde s-a mai văzut așa ceva, să inviți o orchestră de teatru la sat!), când au aflat despre generosul onorariu de doi galbeni de căciulă și provizii de mâncare pe o săptămână, pe care ginerii lui Kapiton promisese că le vor duce la teatru cu căruța, după petrecere. Tatăl lui Tatevik a pregătit și el o surpriză – la nuntă a fost invitat cel mai cunoscut tălmăcitor de vise din

vale. Pentru o recompensă de zece galbeni, acesta se învoise să-și practice meseria pe tot parcursul zilei, cerând numai să fie ajutat la instalarea celor necesare lucrului: un cort, un glob de cristal pe un postament de bronz, o masă de ghicit, un divan lat, două vase cu o plantă rămuroasă, de natură necunoscută, care mirosea greu, și niște lumânări ciudate, în formă de spirală, făcute din pulbere de lemne de diferite soiuri, care ardeau luni întregi fără să se termine, împreș-tiind în jur o aromă de ambră și mosc. La nuntă, în afară de maraneni, au fost invitați cincizeci de locuitori din vale, majoritatea oameni respectați și înstăriți. Despre petrecerea care urma, promițând să se transforme într-un eveniment memorabil, s-a scris chiar și în ziare, și asta era o onoare deosebită, căci până atunci presa nu mai pomenise niciodată de ceremonii din familii fără origine nobiliară.

Dar s-a întâmplat ceva la care nimeni nu se așteptase – cu patru zile înainte de cununie, logodnica a căzut la pat cu febră, a fost chinuită de un delir crunt vreme de douăzeci și patru de ore și, fără să-și mai vină în simțiri, s-a stins.

În ziua înmormântării ei, peste Maran s-au deschis pesemne niște porți întunecate și au scăpat forțe străine, opuse celor cerești, căci nimic altceva decât înțețoșarea minții nu poate da seamă pentru comportamentul capilor celor două familii. Imediat după slujba funerară, ei s-au sfătuit puțin și au decis să nu anuleze nunta.

— Să nu fie cheltuiala degeaba, a anunțat chib-zuitul Agulisant Gareghin la praznic. Kapiton e un

băiat bun, muncitor și respectuos, oricine ar fi bucuros să capete un astfel de ginere. Pe Tatevik a luat-o Dumnezeu la el, prin urmare așa a fost dat să se întâmple, e un păcat să cârtim împotriva voinței Lui. Dar noi mai avem o fată de măritat. Așa că Anes și cu mine am hotărât că o să se mărite Voske cu Kapiton.

Nimeni n-a îndrăznit să li se împotrivescă celor doi, iar lui Voske, încă îndurerată după moartea surorii ei iubite, nu i-a mai rămas nimic de făcut decât să se mărite cu Kapiton fără să crâcnească. Doliul după Tatevik a fost amânat cu o săptămână. Au ținut nuntă mare, zgomotoasă și foarte îmbelșugată, vinul și rachiul de dode au curs șuvoaie, mesele puse sub cerul liber gemeau de toate felurile de mâncare posibile, orchestra îmbrăcată în fracuri negre și ghete lustruite a cântat polci și menuete; maranenii au ascultat o vreme încordați muzica clasică, neobișnuită pentru urechile lor, dar apoi, după ce s-au îmbătat cum se cuvine, au uitat de maniere și s-au pornit să-și danseze dansurile lor țărănești.

În cortul ghicitorului n-au intrat prea mulți – nu de asta le ardea oaspeților de la nuntă, înfierbântați de mâncarea și băutura din abundență. Pe Voske a dus-o de mână acolo o mătușă îngrijorată, după ce fata, prinzând un moment, i-a povestit în două vorbe visul pe care-l avusese în ajunul nunții. Ghicitorul s-a dovedit a fi un bătrân mărunțel, slăbănog și neînchipuit, ba chiar înspăimântător de urât. Când a întins mâna, arătându-i lui Voske unde să se